

Spiknutí zvané „sametová revoluce“

IV infovojna.bz/article/spiknuti-zvane-sametova-revoluce

Politolog Oskar Krejčí, přímý účastník předávání moci v letech 1989 a 1990, se ve své eseji zamýšlí nad zákonitostmi oněch událostí a politických krizí obecně.

Ráno 18. listopadu 1989 se republika probouzela v šoku: na Národní třídě došlo k masakru, při kterém byl zabit student. Šok přerůstal ve zlobu, jejímž prvním výrazem se stala stávka studentů vysokých škol. Studentské stávky samy o sobě režimy příliš neohrožují – ovšem nesmí se k nim přidat média a lidé udržující ekonomiku a stát v provozu. Tento posun od studentů do životodárných struktur společnosti postupoval napřed na vlně emocí živelně, a trochu později i díky organizační práci Občanského fóra (OF) a Veřejnosti proti násilí (VPN).

Emoce jsou jeden ze tří hlavních zdrojů politického jednání. V listopadu a prosinci 1989 bylo emotivní a instinktivní politické chování všudypřítomné. Nejednalo se jen o burcující emoce, byl tu i strach. Strach – ona nepříjemná reakce na faktické či zdánlivé nebezpečí vznikla ještě před věcným vyhodnocením situace. Emoce poháněly či brzdily i ty nejaktivnější, kteří vypadali, že se ničeho nebojí, že neuvažují o tom, co se stane, když zasáhne StB, Lidové milice, armáda. Povzbuzovaly a zdržovaly i ty na druhé straně. Ty, kdo se obávali, že pomsta nastupující opozice bude mít krvavou podobu. Historie nabídla oběma stranám mnoho analogií, které strach činil oprávněným. Michael Kocáb neváhal dát na začátku své knihy *Vabank* [1], asi nejlepšího svědectví o tehdejších událostech, dokumentární pasáže o sovětském vojenském zásahu proti Pražskému jaru roku 1968; tím čtivost své knihy zbrzdil, ovšem naznačil, co patřilo lidí k podvědomí z disentu.

Všudypřítomný chaos oněch dní emoce ve všech podobách, především strach a nenávisť, posiloval. Ani federální vláda, ani komunistická strana (KSC) jim nedokáže čelit. To, že se v této situaci

podářilo provést změny bez mrtvých a vlastně bez jediného výstřelu se může jevit jako zázrak či náhoda. Nebo jako dohoda hlavních aktérů sametové revoluce předem.

Vize konspirace

Představa sametové revoluce coby dohodnutého spiknutí vyrůstá ze tří nejdůležitějších zdrojů: rychlost změn, následnost událostí a vyprávění pamětníků. Bleskový průběh sametové revoluce je nesporný. Předání výkonné moci proběhlo v období od zásahu Bezpečnosti na Národní třídě do zvolení Václava Havla prezidentem, tedy během 42 dnů. To je proces, na který v Sovětském svazu bylo potřeba několik let. Na první pohled se zdá, že něco takového není možné bez předběžného ujednání. Tato verze se zdánlivě potvrzuje samotné události 17. listopadu. V nich je ale tajuplné pouze to, že záhadný záměrně někdo přivedl manifestaci do uzavřené pasti na Národní třídě, čímž dal celé akci symbolický význam, předstíral tam zabití studenta – a pak se ztratil. Za zorganizování této události nic nesledovalo, žádný krok B. Tajuplný Někdo neměl sílu procesy dále řídit, nebo záměrně nechal věcem volný průběh. Prostě o žádném kroku B neuvažoval, nechal zemi jejímu osudu. Vytratil se.

Z hlediska povahy změn, kterými Československo v průběhu sametové revoluce prošlo, vlastně příliš nezáleží na tom, kdo byl onen Někdo a jaké měl záměry. Jeho dějnotvorná síla byla malá. Tehdejším základním urychlovačem dění nebyly události na Národní třídě či nějaká tajuplná dohoda, ale rozpad vůle KSČ obhajovat své mocenské postavení; tím se uvolnil prostor, do kterého tak trochu poslepu vnikala opozice. Symbolem bezradnosti KSČ může být, že to byli především komunisté-poslanci Federálního shromáždění, kteří disciplinovaně odhlasovali odstranění článku o vedoucí roli KSČ z *Ústavy*, a pak za několik dní zvolili Václava Havla prezidentem. Nemluvě o takzvané rekonstrukci zastupitelských sborů, kdy na pokyn Národní fronty, řízené komunisty, převzaly OF a VPN bez kontroly voleb nad zákonodárnou mocí – což byla neskrývaná kopie

umravenění zastupitelských sborů po 21. srpnu 1968. Doba si žádala své: **kdyby události 17. listopadu nevyústily v předání moci, došlo ke změně režimu o měsíc či dva později .**

Nepřipravenost kádrů

Obraz předběžných dohod federální vlády či KSČ a opozice je více než zpochybněn nepřipravenost OF/VPN vybrat mezi sebou kandidáty na ministerstvo. Do krize po 17. listopadu vstoupila opozice s požadavkem dialogu s vládou; až po 3. prosinci, po představení vlády 15:5, již začal být dialog málo a požadoval moc. Matoucí může být, že OF/VPN vydává vládu 15:5 složeno z patnácti komunistů a pěti nekomunistů za podvod. Ve skutečnosti ale předseda federální vlády Ladislav Adamec vyzývá při jednání představitele opozice řady dní před ustanovením vlády 15:5, aby dodali vlastní návrhy – ti však nedodali jediné jméno, i když byli o novém složení vlády informováni předem. Důvod byl prostý: opozice se 17. listopadu nechystala na převzetí moci, žádné představy o novém složení vlády neměla. Účelovost útoku OF/VPN na vládu 15:5 je ještě zřejmější z toho, že nová vláda 15:5 představovala nemalý posun směrem k dialogu: nebyl v ní nikdo z předchozích vlád, kdo vystoupil proti návrhu Ladislava Adamce, v němž vláda

požaduje vyšetření neadekvátního zásahu Bezpečnosti na Národní třídě. Určitě bez významu nebyla změna na postu ministra obrany, tedy příchod generála Miroslava Vacka do federální vlády.

Vize dohodnutých příčin je často do historických událostí vkládána dodatečně, a to některými badateli a novináři. Ti hledají „logiku dějin“ a pátrají přitom po dobře vypadajících velkorysých plánech. Jenže skutečnost, že událost B následuje po události A nemusí znamenat, že B je důsledkem A. To, že někdo rok před sametovou revolucí prohlásil, že Václav Havel bude prezidentem, neznamena, že to zařídil. Právě tak bezpečnosti na Národní třídě nebyl vlastní příčinou změny režimu.

Představu spiknutí často posilují účastníky tehdejších událostí při popisu sametové revoluce. Některé záměrně kreslí svůj obraz hrdinů – a nejednomu se tyto mýty daří umístit do historické paměti národa. Jiní, obdobně jako zmínění historici a novináři, dokreslují události ve snaze dát jim onu „logiku“. Nežřídku u některých účastníků sametové revoluce potřebu dokreslení skutečnosti, že jejich podíl na událostech zahrnuje jen malý segment tehdejšího dění. Takové dotváření memoárů je vždy nepřesné, někdy vedené upřímnou snahou porozumět, ne pěstovat hrdinský mýtus. Jindy se o slově přihlásí neúmyslné zkreslování vzpomínek založené na zapomínání či špatném pochopení vlastního prožitku. A pak je tu ještě jeden problém: porozumět povaze sametové revoluce vyžaduje vidět nejen to, co se stalo, ale i co se nestalo.

Pasivita rolí

Nelze pochybovat o tom, že na počátku sametové revoluce mohla Státní bezpečnost (StB) malou skupinu disidentů zakládajících Občanské fórum zatknout. Obdobně je zřejmé, že velkým demonstracím by mohla bránit armáda. Jenže hned po událostech 17. listopadu zazněl z nejvyššího patra StB rozkaz: „Monitorovat, ale nezasahovat!“ Nezasáhly ani armáda, ani Lidové milice, nebyla svolána Rada obrany státu [2]. A protože při hluboké společenské

krizi proniká chaos i do silových složek, informace se stále více předávaly po kamarádské linii, podle osobní důvěry, ne služebním postupem. Tuto skutečnost symbolizuje informační, a tedy i politickou izolaci prezidenta během sametové revoluce, kterou popisuje Michal Macháček v knize *Gustáv Husák* [3]. Není jasné, jak samostatně se o této nečinnosti v Praze rozhodovalo. Jedno však jisté je: o osudu socialismu v Československu bylo rozhodnuto dávno před listopadem 1989 a nezávisle na přáních vedení KSČ, StB nebo armády. Příznačné je, že pokyn nezasahovat měli i zvláštní emisáři z Moskvy, kteří přijeli do Prahy – a dodržování tohoto pokynu bylo striktně vyžadováno například při pokusech ovlivnit složení vlády 15:5.

Dostupné údaje o práci tehdejšího sovětského i amerického velvyslanectví naznačují, že jejich sběr informací se v průběhu stejné revoluce nezměnil: jedni byli téměř výlučně orientováni na stranické a státní struktury, ti druzí na tradiční disent – a oběma zastupitelským úřadům tak chyběly informace o technice předchozího předávání moci. Také posílené pokrytí z ostatního zahraničí, a to jak novinářské, tak zpravodajské, se omezilo na sběr informací. Což potvrzuje tezi, že určující pro sametovou revoluci nebylo jedno datum nebo nějaké mocenské centrum. Rozhodující byly geopolitické souvislosti, které ohraničily koridor pro to, čemu se říká „úloha osobnosti v dějinách“. Koridor, který stanovil směrování a omezil množství možných variací konkrétních cest.

Geopolitický mantinel

V prosinci roku 1984 publikoval Zbigniew Brzezinski, americký guru antisovětismu, v časopise *Foreign Affairs* stať *Budoucnost Jalty* [4]. V něm po analýze neúspěšných pokusů některých středoevropských zemí vymanit se ze sovětské sféry vlivu dospělých k názoru, že je nutné postupovat jinak: za pomoci disidentů hrát proti Moskvě simultánku a „ukrást“ skupinu několika zemí najednou. Cílem mělo být rozšířit zónu neutrality rakouského typu. O pět let později ale vypadala střední a východní Evropa úplně jinak: odstranit toho,

čemu se říkalo „reálný socialismus“ a „socialistické společenství“ začalo v Sovětském svazu. Především proto ve vedení KSČ, jež bylo po desetiletí zvyklé, že důležitá politická rozhodnutí se dělají v Moskvě či jsou v Moskvě konzultována, narůstala výše zmíněná bezradnost a s ní i vnitřní rozpory.

Geopolitická situace vymezila koridor událostí ve střední Evropě. Uvnitř tohoto koridoru se odehrávala konkrétní sametové revoluce.

Československo bylo předposlední z evropských socialistických zemí, v nichž se v roce 1989 změnil režim. Mohlo by si vybírat, zda půjde postupně jako Maďarsko či Polsko, rychle jako NDR, po etapách jako Bulharsko, s mrtvými jako Rumunsko...

V pozadí všech těchto zvrátů byl prostý fakt, že model socialismu z třicátých let se v ekonomickém i politickém smyslu vyčerpал a romantických vizionářů kvapem ubýval. Změna byla nutná. Malý stát uprostřed Evropy nezbytných zásadních přeměn nemohl určit. Skutečnou změnu mohla přinést jen velmoc, která v konfliktním mezinárodním prostředí ani v případě izolace neztrácí životaschopnost. Mocnosti vybírají směr, jejich malí spojenci nanejvýš způsob, jak se přizpůsobit.

Tvrzení, které vzniklo dodatečně, že tvrdý zásah proti opozici v ČSSR mohl vést ke změně kurzu v Sovětském svazu, nebere v úvahu, že Moskva se již před 17. listopadem zřekla Německé demokratické republiky a Polska, tedy z vojenského hlediska mnohem významnějších států, než bylo Československo. Kreml také nikterak nezměnil svoji politiku tváří v tvář násilí, které provázelo převrat v Rumunsku.

Na východě se už několik let vytrácela velmoc ochotná hájit poválečné rozdělení Evropy. Moskva se nezřekla pouze byrokratického socialismu, ztratila i cit pro zákonitosti mocenské rovnováhy. Michail Gorbačov rozhodně nebyl Teng Siao-pching. Gorbačovovy zmatené reformy, kdy ty politické daleko předbíhaly reformy ekonomické, strhávaly sovětskou společnost stále více do chaosu. Tamní politická elita se snažila zachránit jednak naivním podbížením se Západu, jednak vytvářením podmínek pro přeměnu spravovaných majetků na majetky vlastněné. „Porozumění“ tehdejší moskevské elity pro rozebírání sovětské sféry vlivu následně přerostlo do „porozumění“ pro rozebírání Sovětského svazu samotného.

Nutnost improvizace

Události roku 1989, včetně sametové revoluce, byly součástí v dějinách nebývalé imploze supervelmoci, kterou v tehdejší Praze nikdo nemohl předvídat. A nejen v Praze: americký historik John Gaddis v článku *Teorie mezinárodní politiky a konec studené války* utřídil tehdejší známé badatele věnující se tomuto tématu do několika skupin a analyzoval jejich přístupy a závěry. Výsledek jeho

práce je smutným vysvědčením pro společenské vědy: ani jeden člen žádné z těchto skupin nepředvídal podobu konce studené války, která nastala. [5]

Při rozhodování v konkrétních sporech během sametové revoluce geopolitický kontext nebyl nikdy probírán. Mezinárodní souvislosti se zúžily na obavu ze zásahu Sovětské armády, což však bylo zcela v rozporu s politickým kurzem, který několik let Moskva praktikovala. Ne každý vnímal tuto „odevzdanost“ Moskvy, nebyla ani předmětem diskuse mezi vládou a opozicí. Pouze v úzkém kruhu při interních diskusích kolem Ladislava Adamce se tyto otázky občas probíraly.

Významnou roli tehdy sehrál Miroslav Pavel, který **vykonával funkci tiskového mluvčího federální vlády a později se stal ústředním ředitelem Československé televize. Právě on z vlastní iniciativy, ale souhlasím s premiérou, odletěl v květnu 1989 do Moskvy, aby tam sondoval situaci – a vrátil se s přesvědčením, že z východu nelze očekávat žádnou pomoc. Do týmu předsedy vlády** patřil tehdy i Václav Soukup, ředitel zahraničního a protokolárního odboru Úřadu předsednictva vlády; významná, byť opomíjená byla i role premiérových poradců Alexeje Ozarčuka a Jaroslava Kořínka. O tom, že premiér blížící se krizi předjímal, svědčí skutečnost, že v létě 1989, den po návratu z dovolené v Sovětském svazu nařídil jednomu ze svých poradců vypracovat dva návrhy: jak odstranit z *Ústavy* vedoucí roli KSČ a jak se zbavit *Poučení z krizového vývoje*, základního normalizačního dokumentu.

Geopolitické dohry

Při změně ve střední Evropě roku 1989 na národních zvláštnostech nezáleželo, protože byly uvězněny mezi danými mantinely. Nešlo o předem stanovenou strategii. To se jen v určité době připojili k dokončení mocenských změn ti, kdo uviděli příležitost a měli kapitál. Kapitál neznamenal jen přístup k penězům, ale také známosti otevírající cestu k privatizačním nabídkám i bankám a k novým kariérám. Tak se postupně nejdůležitějším cílem změn stal

washingtonský konsensus: omezení státních zásahů do ekonomiky, co nejširší privatizace, podřízení se Mezinárodnímu měnovému fondu a Světové bance. To vše od Aše až po Vladivostok. Tak do Československa vtrhl kapitál, který vrátil Zlín jeho původní název a zlikvidoval tamní výrobu bot. Jako bouře se v „divokých devadesátých“ přihnala sociální diferenciaci, která nebyla vystavěna na pracovních zásluhách. A tomu všemu přizvukovala veřejnoprávní média, která vysvětlila svým informačním poddaným, že tak a jedine tak je to správně.

Za mistrovský akt transformace v Československu lze pokládat privatizační noviny skupinami redaktorů a zaměstnanců. Ta proběhla dřív, než vstoupily v platnost zákony o privatizaci. A nejen to. Vše začalo v deníku Mladé fronty, který patřil Socialistickému svazu mládeže (SSM). Privatizace se odehrála v době, kdy platilo jak zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění, jež mimo jiné uvalilo moratorium na manipulaci s majetkem SSM, tak i ústavní zákon o navrácení tohoto majetku lidu. Za privatizací Mladé fronty následovaly další noviny, včetně komunistického Rudého práva. Privatizace novin změnila životní podmínky nejviditelnějších ideových strážců minulého režimu, přičemž změna majetkových poměrů u většiny z nich znamenala změnu světového názoru. Soukromé vlastnictví novin bylo následně vyhlášeno za základ – ne-li sami esenci – svobody slova.

Pro malé státy ve střední Evropě žádné alternativní geopolitické koridory neexistují. Snahy nalézt vlastní podobu národního kapitalismu, jak se to pokusilo například Slovensko, skončily prohrou. Až tehdy, po porážce Vladimíra Mečiara, se v podmínkách globální hegemonie USA zrodil model takzvané barevné revoluce – úpravy či změny režimu pomocí převratu, kdy připravené kádry opozice neusilují o dialog, ale přímo o moc, kdy tlak ulice je provázán s tlakem médií a neskrývanou pomocí ze zahraničí. Současné rozměňování hegemonie USA a nástup multipolárního

uspořádání světa podmínek pro barevné revoluce výrazně komplikuje. Z toho všeho je zřejmé, že sametová revoluce v Československu nebyla barevnou revolucí.

Chaos jako zákonitost

Existence koridoru nikterak nesnižovala ostrost zápasu o výběr konkrétní cesty. potvrdilo se, že po celém období předávání moci nebylo možné vyloučit nadměrnou iniciativu některé ze složek sovětské nebo československé armády. Proto musel zápas vyžadovat, a to zvláště v prvních dvou týdnech, odvahu, byl plný riskantních činů; to se týká jak jednotlivců, tak malých skupin, ale i manifestantů. Později odvahu vyžadovalo a stále musí zůstat věrným ideálům socialismu.

Zmatek byl během sametové revoluce patrný na každém kroku. Ani vláda, ani opozice nebyly připraveny na dialog, natož na předávání moci. Jan Urban – disident, který po Václavu Havlovi a Petru Pithartovi převzal vedení roli mluvčího OF – ve své studii *Revoluce, která spáchala sebevraždu* [6] plasticky popisuje nepřípravenost opozice na budoucí změny. Tato kádrová vyprahlost otevřela cestu pracovníkům Prognostického ústavu, několik měsíců před 17. listopadem podepisovali při komplexním hodnocení věrnosti marxismu-leninismu, několik měsíců po zásahu Bezpečnosti na Národní třídě dláždili cestu Československa k washingtonskému konsensu. Zmatek ve vládních strukturách se od toho opozičního lišil tím, že rozhodovala menší skupina a mnozí z členů vlády i většina úředníků nadále ctily hierarchii. Dá se říci, že vyčkávali, co řekne premiér, aby její následovali. Ať již bude premiérem kdokoliv.

Chaos v době krize je zákonitý, je jejím neoddělitelným rysem. Promyšlená rozhodnutí všude doprovázely nečekané události, náhody a chyby při realizaci původních záměrů. Omylů při hodnocení situace i výběru dalšího postupu se dopouštěli aktéři z obou stran barikády. I kdyby existovaly nějaké dohody o předání

moci, v nastalém zmatku by nikdo nemohl prosadit. Porozumět situaci potřebovalo zahodit včerejší plány a především se na dnešek – kdo by přitom dokázal myslet na to, co bude za dva dny?

Byť byly po celou dobu sametové revoluce emoce všudypřítomné, jejich role při rozhodování kolísala. O slově se hlásil rozum, věcný propočet sil a možností. Rozum to ale má v krizových situacích těžkých: někdy je pro věcnou analýzu k dispozici málo informací o záměru protivníků i spojenců, jindy je naopak informace nadbytek, přičemž ty důležité jsou skryty pod balastem. Navíc stres doprovázející každou krizi narušuje nejen přesnost vnímání, ale také krátkodobou i dlouhodobou paměť. A to vše zastřešuje nedostatek času, který je tak potřebný ke zformulování a vyhodnocení alternativ. A pak je tu ještě jeden zásadní problém: rozum vstupuje do politiky ve dvou, nezřídka protikladných, podobách. Jednu z těchto podob by bylo možné označit jako sociální či humanistický racionalismus, druhou pak jako sebestředný či sobecký racionalismus. [7]

Humanistický racionalismus

Sociální racionalismus sleduje v souladu s obecnými mravními principy zájmů vyššího, nadosobního celku – lidstva, planety Země... A potlačuje u aktérů, alespoň čas, vlastní prostředí. V době sametové humanisticky orientovaný racionalismus hledal takovou cestu z krize, která je co nejrychlejší, a zároveň nejméně bolestivá. Takovýto racionalismus představovala především **iniciativa MOST**, tedy Michael Kocáb a Michal Horáček. Iniciativa MOST prorážela zed' tam, kde chyběly otevřené dveře; prozíravě vytvořili spojení mezi opozicí a federální vládou ještě předtím, než stejná revoluce začala. Po 17. listopadu se ukázalo, že iniciativa MOST je jedinou funkční spojnici mezi opozicí a vládou.

Michael Kocáb a Michal Horáček byli první a v nejdramatičtějších chvílích sametové revoluce jediní, kdo dokázali: navázali kontakt, připravovali schůzky, když bylo třeba, uklidňovali napjatou situaci. Vždy byli chápáni jako součást opozice, přesto měli při plnění své

iniciativy důvěru druhé strany. Jan Urban v této souvislosti hovoří o strategické důležitosti iniciativy MOST. Až pak, když se rozsvítily reflektory a začaly bzučet televizní kamery, zjevili se další účastníci jednání, z nichž posléze novináři a historici vyrobili hrdiny.

Někdy se říká, že iniciativa MOST není nic světoborného, protože moc ležela na ulici a v Čechách se vždy moc předává poklidným způsobem. A že Kocáb s Horáčkem prostě podceňovali riziko. Ovšem existuje řada příčin, proč nikdo jiný ležící moc nezvedl. Třeba bylo důvodem, že někoho strach brzdí, jiného popohání. Navíc každý jinak cítí osobní odpovědnost. Lidé také odlišnou politickou představivost. A talent vidět onu žádoucí úzkou cestu v geopoliticky předurčeném, ale zároveň přespříliš širokému koridoru. Ať tak či onak, každý se zdánlivě poklidný, přesněji nekrvavý či málo krvavý charakter změny režimu musí někdo odpracovat.

Po sametové revoluci panuje na Pražském hradě čtvrtého prezidenta. Každý z nich rozhazoval a rozhazuje hrsti státních vyznamenání. Ani jeden z nich si nevzpomněl na manažery sametové revoluce, na Michaela Kocába, Michala Horáčka, na Jana Urbana. Neználost? Žárlivost? Možná i tyto tři měl na mysli Niccolò Machiavelli, když ve svém *Vladaři* napsal: „Ten, kdo jinému pomáhá k moci, sám sobě kope hrob. Neboť mu pomohl buď důmyslem, nebo vojenskou silou, a obě tyto věci jsou novému držiteli moci podezřelé“ [8]. Pro smíření s politikou se oni tři protagonisté sametové revoluce mohou utěšovat tím, že Robespierre a Saint-Just, ale i mnozí další z rodičů nejrůznějších revolucí, dopadli hůř.

Tři centra moci

Základem politického systému v minulém režimu byla vedoucí role komunistické strany. To mimo jiné znamenalo, že silové struktury byly pod vedením KSČ a za jejich každodenní provoz odpovídalo oddělení příslušného aparátu Ústředního výboru KSČ – ne federální vláda. Také o složení vlády samotného a hlavních kádrech na Úřadu předsednictva vlády se rozhodovalo na druhém břehu Vltavy, ve

vedení KSČ. A tak na počátku sametové revoluce se v Československu vyprofilovala tři mocenská centra: vedení KSČ, federální vláda a OF/VPN. Přesun moci pak postupoval v několika etapách.

První změna měla podobu emancipace federální vlády, její odtržení od vedení KSČ. Dnes po zásahu Bezpečnosti na Národní třídě Ladislav Adamec odešel z předsednictva ÚV KSČ a odmítl se tam vrátit i po změně vedení KSČ – a přesto zůstal před vládou. Tato situace se manifestovala přesun ohniska moci. Komunistická strana se nejen vzdaluje moci, ale díky malé osobní autoritě členů nového vedení rychle ztratila i vliv. V zemi zůstala jen dvě mocenská centra: federální vláda a OF/VPN.

Přesun faktické moci na federální vládu znamenal zásadní systémovou změnu režimu, proběhl ve dvou fázích. První fáze trvala až do zmíněného představení vlády 15:5. To už představitelé OF/VPN po setkání s novým vedoucím představitelem KSČ dne 6. prosince viděli, že vedení komunistické strany není mocenským centrem. A tak svoji, již cílenou ofenzivu. Nyní na federální vládu. Tento z hlediska mocenského boje logický tah nevyplýval z žádného dřívějšího strategického rozmyslu: byl výsledkem dílčích změn probíhajících, otevření okna příležitosti. V té době už měly centrály OF/VPN kontrolu nad davovými emocemi, zatímco vláda a vedení KSČ své aktivity uzavřely v kuloárech a kancelářích.

Tlak z OF/VPN ustal až po abdikaci Ladislava Adamce, přesně po 10. prosinci, kdy vznikla vláda národního porozumění pod vedením Mariána Čalfy, kde již KSČ neměla většinové zastoupení. Při charakteristice výběru cesty uvnitř daného koridoru změn zapomenout, rozhodnutí prezidenta vybrat za premiéra Mariána Čalfu, a nelze spolu s ním navrženého Miroslava Pavla, určit způsobem ovlivněno běh událostí. Další posun nastal po zvolení Václava Havla prezidentem, po kterém Havel začal ignorovat vedení OF, a Čalfovou vládu přijal jako partnera.

Dodnes budí údiv, jak po statisících odhazovali členové komunistické strany své legitimacy. S jakou lehkostí se jich zbavovali i ministři a nejvyšší státní úředníci, kteří během takzvané normalizace prošli úspěšně mnoha kádrovými pohovory. Nejednalo se ale o žádný nemravný národní rys: obdobný jev bylo možné zaznamenat ve všech východoevropských socialistických zemích, včetně Sovětského svazu. Do hry vstoupil třetí z motivů politického chování: sebestředný či egoistický racionalismus.

Většina lidí vnímá politiku jako zvláštní přírodní prostředí, v němž musí žít a které nemůže ovlivnit. Své politické postoje nepřizpůsobují náboženské či ideologické vizi, ale tomuto prostředí. Navíc zmíněná politická proměna probíhala pomaleji, než se jeví na první pohled, začala před sametovou revolucí. Tehdy tajné výzkumy veřejného mínění hlásily, že například v květnu 1989 nedůvěru ke svému vedení poskytlo 57 % členů a 52 % funkcionářů KSČ. A veřejnost si povětšinou přála, zjednodušeně řečeno, něco jako „konzumní socialismus“; tak ovšem neměl vypadat socialistický člověk, o kterém mluví dokumenty KSČ.

Lidé většinou prohlašují za svou politickou a hodnotovou orientaci, která nejlépe vyhovuje jejich nebo jiným životním cílům. Sebestředná racionalita věcně hodnotí situaci, výběr cílů i prostředků, ale řídí jednání a chování jednotlivců s ohledem na jejich soukromé zájmy. Tento racionalismus nevede v politickém prostředí lidi pomocí kompasu mířícího přes překážky k nějakému ideologickému cíli, ale pomocí radaru jim pomáhá vyhýbat se překážkám. To, že často své postoje prohlašují za snahu dosáhnout spravedlnosti, a že tomu dokonce někdy i věří, je projevem racionalizace – zdůvodňování svého egocentrismu způsobem, zdánlivě koresponduje s morálkou. Tento přístup chrání jejich psychický komfort. Chtít od většiny lidí jiný způsob přizpůsobování se, když necítí možnost ovlivnit změnu politického či sociálního systému, není příliš rozumné.

Během sametové revoluce bylo možné potkat lidi, kteří vedli jejich emoce, lidi, kteří se řídili humanistickým racionalismem, ale také lidi, které ovládl egoistický racionalismus. Byli na ulici, v kuloárech i v jednacích sítích. Asi nejčastějším výskytem lidí, u nichž se tato trojí motivace namíchala. Zkušenost říká, že se ve vládě a jejím úřednickým okolím většiny aktérů řídila především vlastním odhadem, jak zítra přežít ony zmatky – úvahy o záchraně socialismu jim byly vzdálené. Chránili především osobní, případně rodinné zájmy, někdy ovšem skryté v jevech, jako je stranické sobectví či sovinismus. V době krizí je chování takových lidí předvídatelné, ovšem emoce mohou posilovat neurčitost v jejich reakci.

Jak chutná moc

Jakmile v závěrečné fázi předávání moci klesal význam emocí, docházelo k posilování role pragmatiků – těch, kteří se na obou stranách barikády do sametové revoluce konají, když už bylo zřejmé, kdo vyhraje. Role romantiků z první vlny se úměrně tomu snižovala. Iniciativa MOST ztrácela význam a rychle se měnila na vzpomínku několika lidí, kteří mezi sebou ztratili spojení. Na druhé straně růst vlivu pragmatiků spolu s existencí geopolitického koridoru zamezilo tomu, že neuspěly návrhy řešení pinochetovského typu. Nezvítězily v žádné postsocialistické zemi, ani v Rumunsku po popravě prezidenta, ani v Rusku po pokusu násilně svrhnout prezidenta. Dodnes ovšem mrazí při představě, že by v situaci nepřipravenosti kádrů OF/VPN moc převzal „revoluční direktorium“ vybrané těmito občanskými iniciativami.

Úměrně tomu, jak se riziko snižovalo, sebestředný egoismus nabýval na odvaze. Zvýšila se také jeho efektivita, protože ve stabilizaci se situace zvýšila pravděpodobnost plnění recipročních, vzájemně výhodných dohod. Až v této fázi – po sérii ostrých konfliktů, jež vedly ke dvojí proměně ve složení federální vlády a dvojí změně ve vedení KSČ – nastoupila koncovka předávání výkonné moci: v OF se prosadila myšlenka, že je správně kandidovat na prezidenta Václava Havla; o několik dní později pak

nezávisle na OF dospěli i na vládě přesvědčení, že tato kandidatura je nutná; ve vedení KSČ, v jehož čele už stál Ladislav Adamec, zvítězil názor, že je vhodný, aby byl Václav Havel načas prezidentem. Až poté se zrodila dohoda o rekonstrukci zastupitelských sborů. Takováto ujednání nemohla vzniknout v předchozích chaotických etapách sametové revoluce a už vůbec ne před 17. listopadem, přesto jejich existenci potvrzují některé komentáře v přesvědčení, že se vše dělo podle předem stanoveného plánu.

Při hodnocení rostoucí role sebestředného racionalismu nelze přecenit význam vzorů. Dalo by se říci, že právě viditelní vládní činitelé a vyšší funkcionáři státní správy poskytovali rychlost rozkladu KSČ a celé Národní fronty. Z druhé strany barikády Jan Urban v citované studii popisuje, jak se Václav Havel po zvolení prezidentem změnil z člověka, jenž dokázal „hodiny naslouchat diskuzi, nasávat a srovnávat argumenty a přístupy, aby nakonec v několika větách formuloval přijatelné stanovisko pro všechny“, v člověka, který „měl názor dřív, než kohokoliv vyslechl“. Každý, kdo pobyl nějaký čas v politickém prostředí, ví, že jde o proměnu, kterou projde většina lidí po ochutnání drogy zvané MOC. Jen vzácné výjimky odolají. Je pozoruhodné, jak ti, kdo vstoupili do velké politiky s požadavkem dialogu, po převzetí moci dialog s poraženými odmítají, a ještě třicet pět let po sametové revoluci vymýšlejí tresty pro poražené. Mezi někdejšími slavnými hlasateli pravdy a lásky se nenašel jediný, kdo by usiloval o národní usmíření. Humanistická racionalita je vždy a všude vzácný zjev.

***

Chronologie důležitých událostí může ukázat sametovou revoluci jako logický, rozumem řízený postup. Ve skutečnosti je historie sametové revoluce množinou dílčích kroků, z nichž jen některé řízeny rozumem byly, přičemž ty neúspěšné jsou méně vidět. Průběh konfliktu byl vektorem stvořeným odlišně mířícími záměrnými i nahodilými tlaky. Vítězství opozice bylo výsledkem jednání pomocí

zkoušek a omylů uvnitř geopolitiky daného koridoru, který téměř nikdo nevnímal. Hektický běh událostí v průběhu stejné revoluce měnil včerejšek na vzdálenou minulost, protože každý nový den se vyznačoval jiným – rozkolísaným – poměrem sil mezi vedením KSČ, federální vládou a opozicí. Právě vývoj poměru sil určoval, které ze zmíněných kroků opozice či vlády budou úspěšné. V tomto chaosu aktéři v těchto prvních hodinách a dnech nejednali podle předem stanoveného plánu nebo pokynů tajných centrál, ale pomocí improvizovaných krátkodobých a dílčích dohod. Motivy aktérů byly směsicí emocí, sebestředného racionalismu a humanistického racionalismu – přičemž lidé, kteří při závažných rozhodnutích upřednostňovali obecný zájem, bylo málo. To, že se podařilo vyhnout velkým tragédiím, je zásluha několika lidí především z iniciativy MOST a Ladislava Adamce. Ti dokázali, byť třeba jen na krátký čas, zkrotit vlastní emoce a osobní zájmy. Své jednání podřídili požadavek uklidnit společnost – což vyžadovalo urychleně provést dramatické, ale nevyhnutelné změny bez hrozícího krveprolití.

poznámky:

[1] KOCÁB, Michael: Vabank. 1989–1991. Sametová revoluce. Odsun sovětských vojsk. Praha: Euromedia Group, 2019.

[2] PILNÝ, Pavel; JAKEŠ, Miloš: Příběh komunisty. Praha: Česká citadela, 2019.

[3] MACHÁČEK, Michal: Gustáv Husák. Praha: Vyšehrad, 2017.

[4] BRZEZINSKI, Zbigniew: Budoucnost Jalty. In: Foreign Affairs, zima 1984/85.

[5] GADDIS, John: Teorie mezinárodních vztahů a konec studené války. In: Mezinárodní bezpečnost, 17(3), 1992/3.

[6] URBAN, Jan: Revoluce, která spáchala sebevraždu. In: České průšvihy 1989–2014. Líšnice: HlidaciPes.org; Ústav nezávislé žurnalistiky, 2024.

[7] CHUNG, Dingyu: Evoluční původ politiky a politická evoluce: Neuropolitika. In: Journal of Behavioral and Brain Science, 2018/8.

[8] MACHIAVELLI, Niccolò: Vladař. Praha: Odeon, 1969, s. 22.

Zdroj: casopisargument.cz

•

VIDEO: Bývalý studentský vodca v roku 1989 Igor Chaun o Nežnej revolúcii a súčasnej spoločnosti 35 rokov po, ktorá si znovu žádá návrat k demokracii ak normálnemu & slobodnému svetu

Český filmový scenárista a režisér Igor Chaun v rozhovorech pro internetový portál Deník To komentoval spoločensko-politické dianie před 17. listopadem 1989 a 35 rokov po Nežnej revolúcii.

0

VIDEO: Ján Čarnogurský o tom, ako vyrastal v rodine bývalého poslance snemu Slovenského štátu, o detstve v Zamagurí, o tom, ako prežival konfrontaci se sovietskymi vojakmi v roku 1968, ale aj o obhajobu nepriatel komunistického režimu pred rokom 1989, o nástupu do vysokých funkcie po novembri roku 1989 a o tom, vzhľadom k tomu, že sa transformácia spoločnosti podarila

Rozhovor bývalého ministra školstva SR Juraja Draxlera s bývalým slovenským premiérom, exministrom spravodlnosti, zakladateľom a bývalým šéfom KDĽ, v súčasnosti advokátom a predsedom Slovensko-ruskej spoločnosti Jánom Čarnogurským o roku 1989 aj o súčasnej spoločnosti ze série „35 rokov nového Slovenska“ portálu eReport. 0

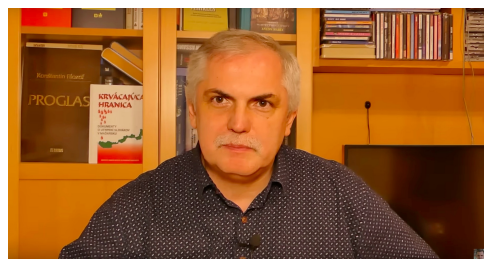
Po Trumpovej nominácii Roberta F. Kennedyho juniora za nového amerického ministra zdravotníctví akcie farmaceutických firem na evropských burzách poklesli

Robert F. Kennedy mladší začátkem října 2024 vyjádřil podporu vládnemu splnomocnencovi MUDr. Petrovi Kotlárovi a premiérovi Robertovi Ficovi odmietnout totalitní zdravotnícke predpisy IHR od WHO a pochválil úsilí Slovenska vyšetřit pôvod Covid-19 a zabrániť očkovaniu ľudí mRNA vakcínami. 0

Ruská armáda podnikla masívny vzdušný útok na viacero cieľov na Ukrajine. V Kyjeve museli odstaviť elektrinu. Poľsko aktivovalo svoje vojenské letectvo

Ukrajinská protivzdušná obrana uviedla, že Rusko útočilo desiatkami riadených striel a balistických rakiet okrem iného aj prostredníctvom strategických bombardérov na ciele po celej krajine. 0

VIDEO: Michelko o tom, kam sa naša spoločnosť dostala za 35 let od Nežnej revolúcie

Publicista, politický analytik a predseda Výboru NR SR pro kultúru a médiá Roman Michelko (nom. SNS) vo svojom videu zverejnenom 17. listopadu 2024 komentoval 35. výročí Nežnej revolúcie. 0

VIDEO: O dopadech summitu BRICS v ruské Kazani na budoucnost našeho světa & amerického dolára, o vytvoření nového finančního systému na planétě, ale aj o tom, jako sa korporáční média bojují o stále větší vplyve a sile štátov globálneho juhu

Ekonomický informačný portál „Coin Bureau“ ve svém videu přiblížil zásadné udalosti, které se na konci 16. summitu štátov skupiny BRICS října 2024 v ruském městě Kazaň udiali. 0

VIDEO: Zoro Kollár o Lipšicovej chorobné túžbe uspěl i za cenu zničených životů mnoha nevinných lidí na základě zmanipulovaných dôkazů aj o jeho narcistické sebaaprezentaci ve světle kamier a reflektorov

Podnikateľ a právnik Zoroslav Kollár venoval bývalému šefovi ÚŠP, dnes prokurátorovi Generálnej prokuratúry SR Danielovi Lipšicovi 10. časť svojho pozdravu. 0

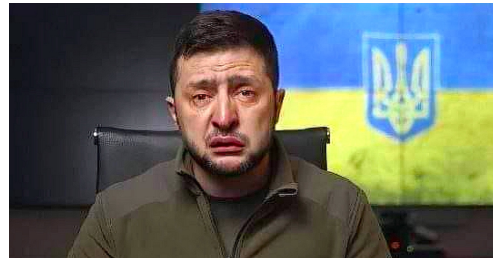
VIDEO: Ponovembrový prevracač kabátov, bývalý propagandista ÚV KSS, dnes militantní progresivní liberál Marián Leško dával školenie z demokracie, prirovnal Fica k Biľakovi, velebil Sorosove politické mimovládky a Slovensko označil za nefunkčnú krajinu

Niekdajší aktívny člen KSS, bývalý redaktor Nového Slova (hlasnej trúby Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska) Marián Leško komentoval v rozhovorech s redaktorkou Denníka N - Monikou Tódovou aktuálnu spoločensko-politickú udalosť. 0

Německý kancléř Olaf Scholz volal po 2 letech Vladimíru Putinovi a vyzval ho ke stažení ruských vojsk z Ukrajiny. Ruský prezident mu sdělil, že Ukrajina musí akceptovat územní zisky Ruska, jinak bude speciální válka pokračovat až do naplnění cílů vojenské operace silou ruských vojsk

Šéf německé vlády se po 2 letech rozhodl zavolat ruskému prezidentovi a vyzval ho, aby stáhl svá vojska z Ukrajiny a sedl za jednací stůl o spravedlivém míru. Vladimir Putin ho podle ruských novinářů politoval, že se stal další obětí tzv. prokletí Zeleného Vladimíra, jak se mezi ruskými novináři začíná tomuto fenoménu přezdívat. 0

Vojna na Ukrajině sa po nástupu Trumpa do úradu skončí skôr, myslím si Zelenskyj. Podľa ukrajinského vodcu se však telefonátem Scholza s Putinem otevřela skříň Pandorina

Novozvolený americký prezident během předvolebné kampaně opakovaně kritizoval rozsah pomoci Západu pre Kyjev, který označoval za priveľký. 0

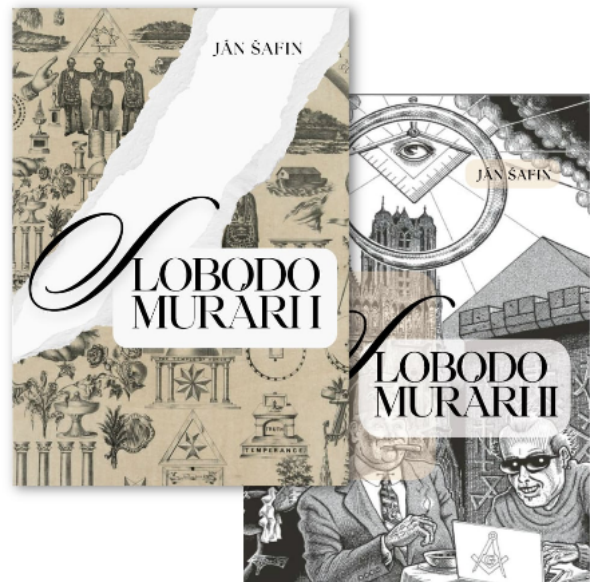
VIDEO: Voľba národa - Svedectvo z Donbasu (dokumentárni film z roku 2024)

Předseda strany DOMOV národní strana Pavol Slota a redaktorka Michala Gánovská během návštěvy Donbasu navštívili „zakázané“ místa jako Doneck, Avdejevka alebo Mariupol', kde měli možnost na vlastní oči vidět realitu a na vlastní uši slyšet pravdu. 0

Nemecká kancelár Scholz mal s ruským prezidentem Putinom hodinový telefonický rozhovor, v němž měl nereálne požadavky ohľadne stiahnutia ruských vojakov z Ukrajiny. Šéf Kremľa mu povedal svoje

Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj vystříhal německého úřadu Olafa Scholza před telefonátem so šéfom Kremľa Vladimirom Putinom. 0

Program rádia

Zmena programu je vyhradená.

Bez programu

Zapamatuj si: Tu najdeš všetky zaujímavé prúzkumy a môžeš hlasovať aj TY!

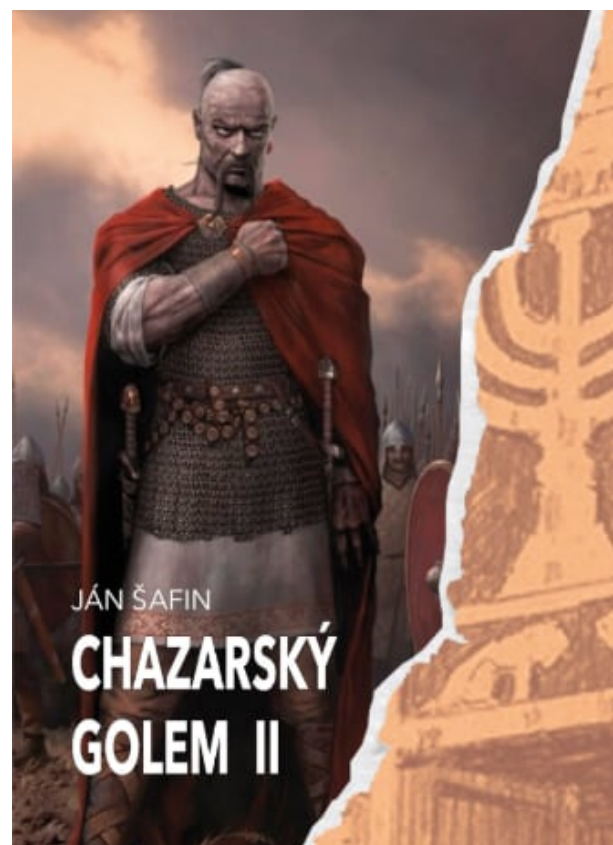

Tipy a rady

- Telegram - instalace do mobilu PDF návod, slovenčina, prekladač
Od: Vlasto

- Jak nainstalovat telegram Videonávod pro uživatele Od: Kamil

-
- Konečně začne plnit svou funkci. Prvá část križovatky D1 a D4 sa otvorí <https://www.yimba.sk>17.11.2024
  - VIDEO: Križovatka D1xD4. Chystá sa napojenie vetiev Jarovce - Trnava a Trnava - Rača (listopad 2024)
<https://www.youtube.com>17.11.2024
  - VIDEO: Výstavba diaľnice D1 Hubová - Ivachnová (listopad 2024) <https://www.youtube.com>16.11.2024
  - Infowars překvapí nového majitele <https://www.rt.com>16.11.2024
  - Tabakové výrobky si na Slovensku dokáže kúpiť každé štvrté dieťa <https://www.topky.sk>15.11.2024
  - Slovenské cesty pokrýl sneh: Hlásené sú problémy na cestách
<https://www.imeteo.sk>15.11.2024
  - Zomrel přední neurolog Pavel Traubner
<https://www.aktuality.sk>15.11.2024
  - Musk se tajně setkal s iránským vyslancem OSN – NYT
<https://www.rt.com>15.11.2024
  - Pevnosť Komárno rozžiarila jedinečná svetelná výstava
<https://www1.pluska.sk>15.11.2024
  - Jak se volá budoucímu prezidentu USA? Fiala projevil zájem gratulovat. Trump mu následně zavolał
<https://www.echo24.cz>14.11.2024
  - Na Slovensko směřuje beštialne počasie, ešte predtým však teplotu výrazně stúpnu <https://spravy.pravda.sk>14.11.2024
  - Sneženie už prichádza a zasahuje časť Slovenska. Slováci, POZOR na cestách <https://www.imeteo.sk>14.11.2024
  - VIDEO: Ministr dopravy Ráž o veľkých zmenách na diaľničné križovatce D1XD4 <https://www.youtube.com>14.11.2024
  - VIDEO: Modernizácia železničnej trate Kúty - Břeclav (pohled z vlaku) <https://www.youtube.com>14.11.2024
  - Ruská armáda nafasovala filmové rekvizity. Studio jí dalo sovětské tanky <https://www.idnes.cz>14.11.2024